

«Στῶμεν καλῶς»...

Ἀπάντηση τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν
σέ πρόσφατα δημοσιεύματα

Βόλος, Νοέμβριος 2010

«Στῶμεν καλῶς»...

Ἀπάντηση τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν
σέ πρόσφατα δημοσιεύματα

Βόλος, Νοέμβριος 2010

«Στώμεν καλῶς»...

Απάντηση τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν
σέ πρόσφατα δημοσιεύματα

Ἡ Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ συνεχιζόμενου θορύβου, τῶν δημοσιευμάτων, ἀνακοινώσεων καί καταγγελιῶν σχετικά μέ τό πρόσφατο συνέδριό της, καθῶς καί μέ τή γενικότερη δράση της, θεωρεῖ ὑποχρέωσή της μέ τό παρόν κείμενο νά ἀπαντήσῃ στά ποικίλα σχόλια, ἄρθρα καί ἀπόψεις πού ἐμφανίζονται, κυρίως στό διαδίκτυο, μέ τελευταῖες στή σειρά τήν Ἀνοιχτή Ἐπιστολή τῶν 15 «νέων» της Μητροπόλεως Δημητριάδος στόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη κ. Ἰγνάτιο, καί τό «Ἐπόμνημα»-καταγγελία Μητροπολίτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος πρός τήν Ἱερά Σύνοδο πού ζητᾶ τή λήψη μέτρων.

I.

Ἡ Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν ἀπό τήν ἴδρυσή της (2000) μέχρι σήμερα λειτουργεῖ ὡς ἕνα ἀνοικτό ἐργαστήρι διαλόγου καί σπουδῆς στήν ὀρθόδοξη θεολογία, διερευνώντας τό ρόλο καί τήν παρουσία τῆς Ὁρθοδοξίας στή σύγχρονη πραγματικότητα. Μέ σειρά διεθνῶν καί διεπιστημονικῶν συνεδρίων, σεμιναρίων, ἡμερίδων καί ἐκδόσεων συμβάλλει στήν ἐνημέρωση, ἐπιμόρφωση καί προβληματισμό τῶν ἐλλήνων θεολόγων καί ὄλων ὄσων τρέφουν ἐρευνητικό, ἐπιστημονικό ἤ καί προσωπικό ἐνδιαφέρον γιά τό χῶρο τῆς θεολογίας, ἐνῶ παράλληλα ἐπιζητεῖ τό διάλογο τῆς Ὁρθοδοξίας μέ τή διάνοηση καί τήν κοινωνία. Οἱ καλεσμένοι ὁμιλητές πού συμμετέχουν στίς ἐκδηλώσεις τῆς Ἀκαδημίας εἶναι ἐπιστήμονες διεθνούς κύρους, πού ἔχουν πολλαπλῶς συμβάλει στήν πρόοδο τῆς θεολογικῆς ἐπιστήμης, ἐνῶ ἀπό τό βῆμα τῆς Ἀκαδημίας ἔχουν μιλήσει διαπρεπεῖς ἱεράρχες καί κληρικοί προερχόμενοι ἀπό ὅλες τίς Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες. Ἡ Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν ἀναγνωρίζεται σήμερα διεθνῶς ὡς ἕνα σημαντικό στό εἶδος τοῦ κέντρο διαλόγου καί ὀρθόδοξου προβληματισμοῦ, ἐνῶ πολλές Θεολογικές Σχολές καί Σεμινάρια ἀπό ὅλο τόν Ὁρθόδοξο κόσμο ἐπιζητοῦν τή συνεργασία μαζί της, ὅπως συνέβη πρόσφατα μέ τήν Ὁρθόδοξη Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Cluj-Napoca ἀπό τή Ρουμανία καί μέ τό Ἰνστιτούτο τοῦ Ἁγίου Σεργίου Παρισίων, καί ὅπως συνέβη παλιότερα μέ πλῆθος ἄλλες συνδιοργανώσεις ἤ συμπράξεις.

Ὅπως πολλές φορές ἔχει τονιστεῖ, ἡ Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν δέν διεκδίκησε ποτέ γιά τόν ἑαυτό τῆς κανενός εἶδους ἀλάθητο οὔτε ἔχει τήν

ἀξίωση ὅτι ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐπίσημη θεολογική γραμμὴ τῆς τοπικῆς ἢ τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένη Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ὅπως μερικοὶ ἐπίμονα ἰσχυρίζονται. Λειτουργεῖ μᾶλλον ὡς ἓνα forum ἐλεύθερου, πρωτίστως θεολογικοῦ, ἐπιστημονικοῦ διαλόγου καὶ ὡς μία ἄτυπη δεξαμενὴ σκέψης τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, ἐνῶ ταπεινὰ πιστεύει ὅτι μὲ τίς μικρὲς τῆς δυνάμεις προσφέρει σημαντικὴ ὑπηρεσία στὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν ὀρθόδοξη θεολογία διακονώντας τὸ διάλογο τῆς Ὁρθοδοξίας μὲ τίς προκλήσεις τοῦ σύγχρονου κόσμου, φέρνοντας σὲ ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία ὀρθόδοξους θεολόγους ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμο μὲ τὴ θύραθεν διανόηση, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀνθρώπους ἀπὸ διαφορετικὰ πολιτισμικά καὶ κοινωνικά περιβάλλοντα, ἢ προσκαλώντας ἀκόμη τὸ λαὸ τοῦ Θεοῦ νὰ ξανασκεφετῆ κριτικά καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Παράδοσης, πού σαρκώνεται κατεξοχὴν στὸ πρόσωπο Χριστός, τίς διάφορες ἐθνοπολιτισμικὲς παραδόσεις, ἔθιμα, συνήθειες, κλπ.

Ὑπὸ τὸ φῶς τῶν ἀνωτέρω διευκρινήσεων, θεωρεῖ ἐντελῶς κακόβουλο καὶ ἀνέντιμο νὰ βάζουν κάποιοι στὸ στόμα τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Ἰγνατίου λόγια καὶ φράσεις πού ποτέ δὲν εἶπε οὔτε ἔγραψε, ἐνῶ στὴν πραγματικότητα πρόκειται γιὰ ἐπιστημονικὲς/προσωπικὲς ἀπόψεις ἐπιμέρους εἰσηγητῶν καὶ συνέδρων. Προφανῶς κάποιοι προτιμοῦν σκοπίμως νὰ συγχέουν τίς ἀπόψεις πού κατατίθενται σὲ μία ἐλεύθερη καὶ ἀπροκατάληπτη συζήτηση, μὲ τὴν ὄντως πρωτόγνωρη γιὰ τὰ ἑλληνικά δεδομένα ἐλευθερία λόγου πού ὑπάρχει στὴν Ἀκαδημία τοῦ Βόλου, χάρις στὴν εὐρύτητα πνεύματος καὶ στὴν διακονοῦσα ἀγάπη πού διακρίνει τὸν κ. Ἰγνάτιο. Ὁ σκοπὸς καὶ ἡ στρατηγικὴ σκόπευση αὐτῆς τῆς σκόπιμης σύγχυσης εἶναι ὀρατοί διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ: νὰ πιεστεῖ ἀσφυκτικά ὁ Μητροπολίτης Δημητριάδος μὲ τὰ κακόβουλα, δυσφημιστικά καὶ σχεδὸν ὑβριστικά δημοσιεύματα (πού πολλές φορές καλύπτονται εἴτε ἀπὸ τὴν ἀνωνυμία τοῦ internet εἴτε ἀπὸ τὴν αἴσθησι ἀτιμωρησίας καὶ ἀσυδοσίας πού παρέχει ἡ παραμονὴ καὶ ἐγκαταβίωσι κάποιων σχολιογράφων-ἀρθρογράφων στὴν ἀλλοδαπή), ὥστε αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του, προκειμένου νὰ γλιτώσει ἀπὸ τίς συνεχεῖς ἐπιθέσεις καὶ τὸ διασυρμό, νὰ μεταβάλει τὸ χαρακτήρα τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν. Παρατηρεῖται ἔτσι τὸ φαινόμενο, ὄψιμοι, δῆθεν ὑπερασπιστὲς τῆς ἐλευθερίας, προερχόμενοι ἀπὸ φονταμενταλιστικούς κύκλους, πού κατὰ συρροή ἀσχημονοῦν, συκοφαντοῦν καὶ τρομοκρατοῦν εἴτε διὰ τοῦ τύπου εἴτε, κυρίως, μέσα ἀπὸ τὸ internet, νὰ ἐπιζητοῦν χωρὶς σοβαρὰ καὶ θεολογικά θεμελιωμένα ἐπιχειρήματα παντὶ τρόπῳ νὰ πνίξουν καὶ νὰ φιμώσουν τὴν ἐνοχλητικὴ γι' αὐτοὺς φωνὴ τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βόλου.

II.

Ἡ πιὸ πρόσφατη, ἀλλὰ ὄχι ἡ μόνη, εὐκαιρία γιὰ τὴν ἐνορχηστρωμένη ἐπίθεσι ἐναντίον τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν στάθηκε τὸ πρόσφατο συνέδριό τῆς μὲ θέμα: «Νέο-πατερικὴ Σύνθεσι ἢ μετά-πατερικὴ θεολογία; τὸ

αίτημα της θεολογίας της συνάφειας στην Όρθοδοξία». Τό συνέδριο αυτό πού συνδιοργανώθηκε από κοινού μέ τήν Έδρα Όρθοδόξου Θεολογίας του Πανεπιστημίου του Munster, τό Πρόγραμμα Όρθοδόξων Χριστιανικῶν Σπουδῶν του Πανεπιστημίου Fordham τής Νέας Υόρκης καί τό Ρουμανικό Ίνστιτούτο Διορθοδόξων, Διαχριστιανικῶν καί Διαθρησκευτικῶν Σπουδῶν (INTER), σημείωσε ἐξαιρετική ἐπιτυχία καί χαρακτηρίστηκε από πολλούς ὡς συνέδριο-σταθμός πού ἀνοίξε νέους ὀρίζοντες γιά τή σύγχρονη ὀρθόδοξη θεολογία. Συμμετείχαν ὡς εισηγητές καί προεδρεύοντες περισσότεροι από 40 ὀρθόδοξοι κοσμήτορες, καθηγητές καί ἐρευνητές Θεολογικῶν Σχολῶν καί Ίνστιτούτων, κληρικοί καί λαϊκοί, από ὄλο τόν ὀρθόδοξο κόσμο. Ἐκτός από τούς ἐγγεγραμμένους συνέδρους πού ξεπέρασαν τούς 100 καί προέρχονταν από διάφορα μέρη τής Ἑλλάδος, ἀλλά καί από πολλές χῶρες τής Ἀνατολικῆς καί Δυτικῆς Εὐρώπης, τό συνέδριο παρακολούθησαν πολλοί ἀκόμη ἀκροατές χάρη στήν ἀναμετάδοσή του μέσω του Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ «Όρθόδοξη Μαρτυρία 104 FM», καί πάνω από 12.000 τηλεθεατές από 33 χῶρες από ὄλο τόν κόσμο, χάρη στήν ἀπευθείας ἀναμετάδοσή του πού ἐξασφάλισε τό ἠλεκτρονικό τηλεοπτικό δίκτυο in.tv. Τό συνέδριο προσέφερε τή δυνατότητα γιά ἕναν ὄριμο καί σοβαρό ἐπιστημονικό διορθόδοξο διάλογο γιά τό ρόλο πού καλεῖται νά παίξει ἡ Όρθοδοξία στόν 21ο αἰῶνα. Ἀναδύθηκαν τά ποικίλης φύσεως προβλήματα καί δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει ἡ Όρθόδοξη Ἐκκλησία στήν ἐπαφή της μέ τή σύγχρονη πραγματικότητα, ὅπως ἐπίσης καί οἱ συνέπειες τῶν προβλημάτων καί τῶν προκλήσεων αὐτῶν στό ἱεραποστολικό ἔργο της, στή διάδοση δηλαδή του λόγου του Θεοῦ σέ ἕνα συνεχῶς μεταβαλλόμενο κόσμο, μέ τρόπους καί μέσα πού νά ἀγγίζουν τό σύγχρονο ἄνθρωπο.

Ό ὄρος «μετά-πατερική» θεολογία, πού τόσο πολύ σχολιάστηκε καί ἔδωσε ἀφορμή γιά ἀνοίξεις καί συκοφαντικές ἐπιθέσεις (ὄχι από θεολογικούς ἐπιστημονικούς κύκλους, ὀφείλουμε νά ὀμολογήσουμε, ἀλλά κυρίως από ἐκκλησιαστικῆς καί κατηχητικῆς φύσεως fora) δέ χρησιμοποιήθηκε γιά νά δηλώσει τήν ἄρνηση ἢ ἀπαξίωση τής πατερικῆς παράδοσης, ἀλλά τήν ἀνάγκη γιά διαρκῆ καί ζωντανή κριτική πρόσληψη της καί ἐξάπαντος ὄχι μονολιτική ἀξιοποίησή της. Γιατί τό πρόθεμα «μετά» δέν σημαίνει ἀκύρωση καί ἀπαξίωση αὐτοῦ πού προηγήθηκε, ἀλλά μάλλον τή δημιουργική ἐπαναξιολόγησή του, καί μάλιστα ὑπό τό φῶς τῶν προβλημάτων πού ἔφερε μαζί της ἡ περίφημη «ἐπιστροφή στους Πατέρες» (ὑποτίμηση βιβλικῶν σπουδῶν, ἀνιστορική προσέγγιση τής πατερικῆς θεολογίας, ἀπουσία τής ὀρθόδοξης θεολογίας από τίς μεγάλες θεολογικές ζυμώσεις του 20ου αἰῶνα, ἔξαρση του ἀντιθετικοῦ ἄξονα Ἀνατολή-Δύση καί καλλιέργεια ἀντιοικουμενικοῦ πνεύματος, συντήρηση τής ἱστορικῆς ἐκκρεμότητας μεταξύ Όρθοδοξίας καί νεωτερικότητας, κ. ἄ.). Προτάθηκε, μέ ἄλλα λόγια, ἡ ἀναγκαιότητα τής κριτικῆς (μέ τήν ἔννοια τής προφητικῆς διάκρισης, τής ἐξέτασης καί τής ἀποτίμησης) ἐπιστημονικῆς ἀνάγνωσης τῶν Πατέρων, καί ὄχι ἡ συνήθης - καί

μέ πλείστους όσους κινδύνους καί συνέπειες— άν-ίστορική προσέγγισή τους, πού μπορεῖ ώς ένα βαθμό νά αξιοποιηθεῖ ἴσως γιά ποιμαντικούς καί άλλους λόγους (π. χ. κηρυκτικούς), αλλά ὄχι γιά ἐρευνητικούς κι ἐπιστημονικούς σκοπούς. Πρέπει ἐπίσης νά γίνει κατανοητό ὅτι ὁ ἐπίμαχος ὄρος τέθηκε ὡς ένα ἀνοιχτό ἐρώτημα πρὸς συζήτηση καί διερεύνηση, καί δέν προβλήθηκε ἀπό καμία πλευρά ὡς πρόγραμμα ἢ ὑπόδειγμα πού ὄφειλαν ὅλοι νά ἀσπαστοῦν καί νά ἀκολουθήσουν. Σέ κάθε περίπτωση, καλό εἶναι νά θυμοῦνται ὅλοι ὅτι στό ὑπό κρίση συνέδριο δέν θίχτηκε κάποιο ἐκκλησιαστικό δόγμα ἢ Σύμβολο τῆς Πίστεως, ὅπως ψευδῶς διατείνονται οἱ καθ' ἕξιν συκοφάντες πού ἔχουν ἀναλάβει ἐργολαβικά τή σπίλωση καί κατασυκοφάντηση τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας, αλλά ἀπλῶς τέθηκε πρὸς συζήτηση τό ζήτημα τῶν προϋποθέσεων καί κριτηρίων γιά ἕναν ἐκκλησιακό τρόπο τοῦ θεολογεῖν. Προφανῶς οἱ συντάκτες τῶν ἐπικριτικῶν πρὸς τό συνέδριο κειμένων ἀδυνατοῦν νά κατανοήσουν ὅτι σέ ένα συνέδριο ὅπου διεξάγεται μία ἐλεύθερη καί ἀπροκατάληπτη συζήτηση μποροῦν νά συνυπάρχουν καί νά ἀναδεικνύονται διαφορετικές τάσεις καί ἀπόψεις. Ἐπιπλέον, δεδομένου τοῦ στενότατου συνδέσμου μεταξύ πατερικῆς θεολογίας, ἀρχαίας ἑλληνικῆς σκέψης καί ὄντολογικά προσανατολισμένης φιλοσοφίας, ἡ διερώτηση περί τήν «μετά-πατερική» θεολογία ἐτέθη πρὸς συζήτηση —ἀπό ὀρισμένους μόνον ὁμιλητές— στή βάση τῆς διαπίστωσης ὅτι ζοῦμε πλέον σέ ἕναν μᾶλλον μετά-ἑλληνικό κόσμο, ὅπου μπορεῖ ἐπίσης νά ἀνθίσει καί νά ἀναπτυχθεῖ ἡ Ὁρθοδοξία καί ὅπου ἡ φιλοσοφία, καί μάλιστα ἡ ὄντολογία, ἔχει πάψει πρό πολλοῦ νά ἀποτελεῖ τή μοναδική μορφή διαμεσολάβησης μεταξύ Ἐκκλησίας καί κόσμου, θεολογίας καί θύραθεν σκέψης.

Ὅπως ἐξάλλου ρητῶς τονίστηκε σέ μία ἀπό τίς ἐπίμαχες εἰσηγήσεις, «τό ζητούμενο δέν εἶναι ὁ ἀναδρομικός ἀφελληνισμός τῆς θεολογίας ἢ ἡ ἄρνηση τῶν κεκτημένων τῆς πατερικῆς σκέψης πού συνδέονται μέ τήν γένεση καί διαμόρφωση τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος. Πράγματι, κανείς δέν εἶναι τόσο ἀνόητος γιά νά ἀφελληνίσει προγραμματικά τή θεία λατρεία ἢ νά ἀφήσει πίσω του τίς δογματικές κορυφώσεις τοῦ “χριστιανικοῦ Ἑλληνισμοῦ” ὅπως τό “Πιστεύω” καί τά συνοδικά καί πατερικά κείμενα γιά τό τριαδολογικό καί χριστολογικό ζήτημα. Τά συγκεκριμένα κείμενα ἔχουν ἀνεξίτηλα σημαδέψει τήν πορεία τῆς Ἐκκλησίας καί τῆς θεολογίας καί ἐκ τῶν πραγμάτων δέν τίθεται ζήτημα ἀκύρωσής τους. Τίθεται ὅμως σαφῶς καί ἐπειγόντως ζήτημα ἐπανερμηνείας καί συσχέτισής τους μέ τήν ἐκάστοτε συνάφεια, ένα νέο “καινοτομεῖν τά ὀνόματα”, γιά νά θυμηθοῦμε τόν Θεολόγο Γρηγόριο».

Ὅπως εἶναι φανερό, ὅλα τά παραπάνω θέτουν πρὸς συζήτηση τό μεγάλο θέμα τῆς σημασίας καί τοῦ περιεχομένου τῆς παράδοσης, αλλά καί τῶν κριτηρίων μέ βάση τά ὅποια τήν προσεγγίζουμε (λ.χ. ὁ Χριστός καί ἡ ἀποστολική παράδοση ἀποτελοῦν τό κριτήριό μας ἢ οἱ κάθε λογῆς πολιτισμικές ἀποχρώσεις τῆς παράδοσης;). Στή συζήτηση αὐτή αξιοποιήθηκαν τά λόγια του μεγάλου ρώσου θεολόγου τῆς διασπορᾶς π.

Γεωργίου Φλωρόφσκυ, για την «έρμηνευτική» θεολογία του οποίου έγινε έκτενης αναφορά στο συνέδριο: «ή παράδοση δεν είναι μόνο μία προστατευτική, συντηρητική αρχή, αλλά πρωτίστως είναι ή αρχή της αύξησης και της αναγέννησης. Η παράδοση δεν είναι ή αρχή ή οποία αγωνίζεται να αναστηλώσει το παρελθόν, χρησιμοποιώντας το παρελθόν ως κριτήριο για το παρόν. Μία τέτοια αντίληψη-ιδέα για την παράδοση απορρίπτεται από την ίδια την ιστορία και τη συνείδηση της Έκκλησίας» (Γ. Φλωρόφσκυ «Η καθολικότητα της Έκκλησίας», Αγία Γραφή, Έκκλησία Παράδοσις, Έργα 1, μτφρ. Δήμ. Τσάμη, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη, 1976, σσ. 64-65). Η ίδια, όμως, προοπτική επιβεβαιώνεται και με τά όσα πολύ χαρακτηριστικά σημειώνει και ό έτερος μεγάλος όρθόδοξος θεολόγος του 20ου αιώνα, ό κατά πολύ συντηρητικότερος Vladimir Lossky: «εάν ή Παράδοσις είναι έν χάρισμά του να κρίνη τις έν τῷ φωτί του Αγίου Πνεύματος, υποχρεώνει τούς θέλοντας να γνωρίσουν την Αλήθειαν έν τῇ Παραδόσει να υποβάλλονται εις άκαταπαύστους προσπαθείας: δεν παραμένει τίς έν τῇ Παραδόσει διά μιās ιστορικής αδρανείας φυλάττων ως “παράδοσιν ληφθεϊσαν εκ τῶν Πατέρων” πάν ό,τι διά τῆς δυνάμεως τῆς συνηθείας κολακεύει θεοσεβῆ τινά συναισθηματισμόν. Αντιθέτως, τότε είναι πού τάς πλείστας φοράς κινδυνεύει τις να εύρεθῆ τελικῶς εκτός του Σώματος του Χριστου, όταν υποκαταστήση την Παράδοσιν του ζῶντος έν τῇ Έκκλησία Αγίου Πνεύματος με τό είδος αυτό τῶν “παραδόσεων”. Δεν πρέπει να πιστεύωμεν ότι μόνη ή συντηρητική στάσις είναι σωτηριώδης, οὔτε ότι οί αίρετικοί υπῆρξαν πάντοτε “νεωτερισταί”». Ο Lossky μάλιστα δεν θά διστάσει να υποστηρίξει ότι «ή Παράδοσις αντιπροσωπεύει τό κριτικόν πνεῦμα τῆς Έκκλησίας», διευκρινίζοντας ώστόσο ότι «αντιθέτως πρός τό “κριτικόν πνεῦμα” τῆς ανθρωπίνης έπιστήμης, ή κριτική απόφανσις τῆς Έκκλησίας προκαλεῖται υπό του Αγίου Πνεύματος» (Βλ. Λόσκι, Κατ’ εικόνα και καθ’ όμοίωσιν Θεου, μτφρ. Μ. Γ. Μιχαηλίδη, Ρηγόπουλος, Θεσσαλονίκη, 1974, σ. 148). Η Παράδοση, λοιπόν, από αυτή τῆ σκοπιά ειδωμένη, δεν είναι νεκρό γράμμα, νοσταλγική επανάληψη ἢ άκριτη αποδοχή και συνέχιση του παρελθόντος, αλλά δημιουργική έν Αγίῳ Πνεύματι συνέχεια και άνοιγμα στο μέλλον. Η μελέτη, μάλιστα, τῆς παράδοσης, τῶν βιβλικῶν και λοιπῶν θεολογικῶν κειμένων είναι, κατά την παρατήρηση του Μ. Βασιλείου, απαραίτητη και πρέπει: «τό γάρ μή παρέργως ακούειν τῶν θεολογικῶν φωνῶν, αλλά πειραῖσθαι τόν έν εκάστη λέξει και έν εκάστη συλλαβῇ κεκρυμμένον νοῦν έξιχνεύειν, οὐκ άργῶν εις εὐσέβειαν, αλλά γνωρίζοντων τόν σκοπόν τῆς κλήσεως ἡμῶν. ότι πρόκειται ἡμῖν όμοιωθῆναι τῷ Θεῷ, κατά τό δυνατόν ανθρωπου φύσει. Όμοίωσις δέ, οὐκ άνευ γνώσεως. ή δέ γνώσις, εκ διδασμάτων. Λόγος δέ, διδασκαλίας αρχή, Λόγου δέ μέρη, συλλαβαί και λέξεις. Ὡστε οὐκ έξω σκοποῦ γέγονε συλλαβῶν έξέτασις» (Βασιλείου Καισαρείας, Περί Αγίου Πνεύματος, κέφ. 1, 2 PG 32, 69).

Άλλο πράγμα είναι, λοιπόν, ή επεξεργασία τῶν ιστορικῶν φιλολογικῶν δεδομένων, ή όποία γίνεται με τό λόγο και άλλο ή επικοινωνία τῆς ύπαρξης με

τό περιεχόμενο του δόγματος, ή όποία συντελείται μέ όλες τίς λειτουργίες: του νοῦ, του λόγου, τῆς καρδιάς, τῆς βούλησης κ.λπ. Δυστυχῶς ή δημοσιογραφικοῦ ἐπιπέδου καί ή ζηλωτικοῦ τύπου ἐρμηνεία καί κατανόηση τῆς πατερικῆς θεολογίας πού σέ μεγάλο βαθμό (εὐτυχῶς ὄχι πάντα) ἐπικράτησε στόν τόπο μας, δαιμονοποίησε κάθε ἀπόπειρα κριτικῆς ἀνάγνωσης καί γόνιμης προσέγγισης τῶν Πατέρων, ἐνῶ ή πλατύτερη διάδοση, ἐκλαϊκευση καί «ὑποχρεωτικότητα» τῆς ἐπιταγῆς γιά «ἐπιστροφή στους Πατέρες» ὄχι μόνο κατέστησε τούς Πατέρες ἀναπόσπαστο στοιχείο ἐνός ὀρθόδοξου «συρμοῦ» καί ἐνός κυρίαρχου ὀρθόδοξου «κατεστημένου», ἀλλά ἔφτασε νά χαρακτηρίζει καί νά συνοδεύει κάθε εἶδους νέο-συντηρητική καί φονταμενταλιστική ἐκδοχή ὀρθόδοξης θεολογίας. Θρησκευτικά ἔντυπα πού τόν καιρό τῆς παντοδυναμίας τους ἐκδήλωναν μεγάλη δυσκολία ἤ καί ἄρνηση στό νά φιλοξενήσουν κείμενα τοῦ π. Γ. Φλωρόφσκυ ἤ ἄλλων θεολόγων τῆς ρωσικῆς διασποράς, βρῆκαν τήν εὐκαιρία, μέ ἀφορμή τόν θόρυβο πού ξέσπασε γιά τό πρόσφατο συνέδριο τῆς Ἀκαδημίας Θεολογικῶν Σπουδῶν, νά ἀποπλύνουν στήν κολυμβήθρα τοῦ Σιλῶμ τήν προηγούμενη στάση τους, δημοσιεύοντας ἐγκώμια γιά τόν Φλωρόφσκυ (τό ἔργο τοῦ ὁποίου στό σύνολό του καί σέ ὅλες τίς ἐκφάνσεις τοῦ παραμένει κατά βάση ἄγνωστο σέ ὅλους αὐτούς τούς κύκλους) καί κείμενο τοῦ μεγάλου αὐτοῦ θεολόγου γιά τήν ἐπικαιρότητα τῆς πατερικῆς θεολογίας, ὑπερασπιζόμενοι ἔτσι τή διαχρονικότητα τῆς πατερικῆς θεολογίας πού ὑποτίθεται πῶς κινδυνεύει ἀπό ἐπικίνδυνους θεολογικούς νεωτερισμούς. Ἄλλοι, πάλι, διαπρεπεῖς θεολόγοι καί ιεράρχες, μοιάζει νά ἀρνοῦνται ἀκόμη καί τή δυνατότητα μίας νεοπατερικῆς θεολογίας κατά τό πρότυπο τοῦ Φλωρόφσκυ – τή δυνατότητα, δηλαδή, ἐπανερμηνείας τῶν Πατέρων ὑπό τό φῶς τῶν σύγχρονων προκλήσεων – μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι οἱ θεολόγοι τῆς νέο-πατερικῆς σύνθεσης, «ὄντας ἐμπαθεῖς ἄνθρωποι (sic) προσπαθοῦν νά μεταφέρουν τό “πνεῦμα” τῶν Πατέρων στήν ἐποχή τους, ἐνῶ ή αὐθεντική μεταφορά προϋποθέτει ἀνθρώπους πού ἔχουν τήν ἴδια ἐμπειρική γνώση ἤ τουλάχιστον τήν προσεγγίζουν». Πιό πρόσφατα, ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπαληθεύοντας τίς αὐτοεκπληρούμενες προφητεῖες περί ἐπέμβασης τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν ἐναντίον τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βόλου, ἔσπευσε νά διαμαρτυρηθεῖ «ἐντόνως διά τās τοποθετήσεις ὁμιλητῶν τινων περί Ὁρθοδόξου Θεολογίας, τās ἀνακοινωθείσας ἐν τῷ πραγματοποιηθέντι Συνεδρίῳ τοῦ Ἰουνίου τρ. ἔ., ἐν τῇ “Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν” τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δημητριάδος» καί νά ἀποστείλει στήν Ἱερά Σύνοδο “ἐνημερωτικόν Ὑπόμνημα” (μέ ἀλιευμένα φρασίδια καί ἀπομονωμένα, ἤ καί ἀλλοιωμένα, ὀρισμένες φορές, ἀπό τή συνάφεια καί τό νόημά τους ἀποσπάσματα ἀπό τίς εἰσηγήσεις τοῦ ἐν λόγῳ συνεδρίου πού κατέβασε (;) ἀπό τό διαδίκτυο), ζητώντας οὐσιαστικά τή λήψη μέτρων. Ἦταν τόση ή βιασύνη καί ή σπουδή τοῦ ἐν λόγῳ Μητροπολίτη νά δεῖ καταδικαζόμενο τό ἐν λόγῳ συνέδριο, ὥστε παρέβη μία θεμελιώδη δικονομική καί μεθοδολογική ἀρχή: προκειμένου γιά κρίση ἐπί θεολογικῶν ζητημάτων, στηριζόμεσθε σέ γραπτά

κείμενα, κατά τό δυνατόν τεκμηριωμένα καί ολοκληρωμένα, καί ὄχι σέ προφορικά ἀκούσματα πού ὁ ἱεροεξεταστικός ζήλος κάποιων κατέβασε ἀπό τό διαδίκτυο. Ὁ σεβάσμιος αὐτός ἐπίσκοπος μοιάζει νά ἀγνοεῖ ὅτι ἡ προφορική ἀνακοίνωση ἀποτελεῖ πάντα τήν πρώτη μορφή μίας εἰσήγησης ἢ μίας θέσης, καί ποτέ τήν ὀριστική, γι' αὐτό καί πολλές φορές στά ἔντυπα εἰσηγήσεων πού διανέμονται σέ συνέδρια ὑπάρχει ἡ ἔνδειξη draft (πρόχειρο), καθώς ἀπό αὐτή τή μορφή τοῦ κειμένου ἀπουσιάζει ἡ τεκμηρίωση σέ κείμενα καί πηγές, καθώς καί οἱ σχετικές βιβλικές, πατερικές καί βιβλιογραφικές ἀναφορές. Ἄς κάνει λίγη ὑπομονή ὁ Σεβασμιώτατος νά ἐκδοθεῖ ὁ σχετικός τόμος τῶν πρακτικῶν τοῦ ὑπό συζήτηση συνεδρίου καί ἄς κρίνει τότε ἂν θέλει τούς διαπρεπεῖς ὀρθόδοξους εἰσηγητές τοῦ συνεδρίου ἐπί τῇ βάσει τῶν γραπτῶν τους κειμένων καί θέσεων. Ἡ Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν ἀρκούμενη, πρὸς τό παρόν, σέ αὐτές τίς μεθοδολογικοῦ τύπου πρῶτες παρατηρήσεις, ἐπιφυλάσσεται νά ἀπαντήσῃ θεολογικά καί ἐπί τῆς οὐσίας στόν ἐν λόγῳ Μητροπολίτη (ἡ καταγγελία τοῦ ὁποίου περιῆλθε σέ γνώση της ὅταν ολοκληρωνόταν ἡ παροῦσα ἀπάντηση).

III

Τό ὑπό συζήτηση συνέδριο ἀνέδειξε, ἐπίσης, τό θέμα τῆς διαλεκτικῆς διαχρονικότητας ἀλλά καί ἀνοικτότητας τῆς ὀρθόδοξης θεολογίας. Ὁ χριστιανισμός ἀπό τά πρῶτα τουστάδια ἤρθε ἀντιμέτωπος μέ τό μεγάλο δίλημμα τῆς ἀπομόνωσης καί τῆς περιθωριοποίησης ἢ τοῦ ἀνοιγματος στόν κόσμο. Καί ἐπέλεξε τό δεύτερο! Δέν φοβήθηκε οὔτε κρύφτηκε πίσω ἀπό μία ὑποτιθέμενη αὐτάρκεια ὀρθόδοξης πίστεως καί ἐμπειρίας, ἀλλά βγήκε πρὸς τά ἔξω στό τότε ἔθνικό περιβάλλον γιά νά κηρύξει «Ἰησοῦν Χριστόν καί τοῦτον ἔσταυρωμένον». Ἔτσι ἐπιτελεῖ μία δημιουργική συνάντηση μέ τούς πέριξ πολιτισμούς καί κυρίως τόν ἑλληνικό, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζεται πρωτίστως ἀπό τήν οἰκουμενικότητά του. Ἡ συνάντηση αὐτή οὔτε τυχαία οὔτε αὐτονόητη, πολύ δέ περισσότερο, οὔτε ἀναγκαστική ὑπῆρξε. Ἦταν μία συνάντηση μέσα στό ἱστορικό πλαίσιο. Ἡ υἱοθέτηση τῆς κοινῆς ἑλληνικῆς σέ πρῶτο στάδιο ἀπό τόν Παῦλο καί τούς εὐαγγελιστές, ἡ χρήση ποικίλων τρόπων παρουσίασης τῆς χριστιανικῆς πίστεως στό εὐρύτερο κοινωνικό της περιβάλλον ἀπό τούς πρῶτους ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς, χριστιανούς ἀπολογητές καί ἀποστολικούς Πατέρες καί στή συνέχεια ἡ ἀξιοποίηση καί τελειοποίηση, ἰδιαίτερα ἀπό τούς Καππαδόκες, τῶν ἑλληνικῶν λογοτεχνικῶν καί φιλοσοφικῶν σχημάτων δηλώνουν καί ὑπογραμμίζουν τή δυναμική συνάντηση τοῦ χριστιανισμοῦ μέ τόν κόσμο, τά μέσα καί τά σχήματά του. Ἡ συνάντηση αὐτή ὀφείλει νά λειτουργεῖ γιά τήν Ἐκκλησία καί τή θεολογία ὡς τό διαχρονικό παράδειγμα τῆς σχέσης Ἐκκλησίας-κόσμου, ἀλλά ἐπ' οὐδενί δέν θά πρέπει νά ἀποτελέσει ἀντικείμενο δουλικῆς μίμησης καί ἐπανάληψης. Ὁ σεβασμός στους τοπικούς πολιτισμούς καί τίς γλῶσσες, οὐσιαστικό στοιχεῖο

της ιεραποστολής στο Βυζάντιο, όπως για παράδειγμα στους Σλάβους και του Ρώσους, αποτελεί ένα ακόμη παράδειγμα της συνάντησης με τη συνάφεια. Παράλληλα θυμίζει ότι η βυζαντινή αυτοκρατορία θυσιάζει τις αξιώσεις παγκοσμιότητας της ελληνικής γλώσσας για να διατηρήσει την οικουμενικότητα του χριστιανικού μηνύματος. Θά μπορούσαν ν' αναφερθούν πλείστα όσα παραδείγματα από την εκκλησιαστική ιστορία που βεβαιώνουν το σεβασμό προς την ιστορική συγκυρία και τις ανάγκες της, για την επιτυχή μεταφορά του μηνύματος του Ευαγγελίου. Η σχέση Θεού και κόσμου για την ορθόδοξη παράδοση, ξεκινώντας από τις θεοφάνειες της Π.Δ., την ενσάρκωση του Θεού Λόγου και φθάνοντας μέχρι τό σήμερα, δέν στηρίζεται σέ ήθική ή δικανική βάση, αλλά πρώτιστα στή συνάντηση, την κοινωνική δηλαδή διάσταση για τή μεταμόρφωση της ζωής και του κόσμου. Όπως παρατηρεί, έξάλλου, και ο αείμνηστος καθηγητής Νίκος Ματσούκας, ή αποκάλυψη «δέν υπόσχεται ούτε παρέχει έναν κόσμο στατικό, "ήθικό", δικανικό, τυποποιημένο και απολιθωμένο αλλά μία πορεία επώδυνα δημιουργική και μεταμορφωτική» (Δογματική και Συμβολική Θεολογία Β, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη, 1985, σ.75). Η Όρθοδοξία, όμως, σήμερα παρουσιάζει όρισμένα προβλήματα στή σχέση της μέ τον κόσμο και την Ιστορία. Η ιστορική της συνείδηση είναι πολύ ζωντανή σέ ό,τι αφορά τό παρελθόν και τή συντήρησή του, φαίνεται όμως λιγότερο ευαίσθητη σέ ό,τι αφορά τό παρόν και τό μέλλον. Η συντήρηση, ίσως, έμποδίσει τήν Έκκλησία νά δει τήν ανάγκη που όντως έχει για έσωτερική αναγέννηση, για διαρκή σάρκωσή της στό έκάστοτε ιστορικό παρόν καθώς και τις μεγάλες αλλαγές που συντελούνται όχι μόνο γύρω τής αλλά και στή ζωή των ίδιων των μελών της. Η παρατηρούμενη στίς μέρες μας, εκτός συνάφειας και εκτός ιστορικού πλαισίου, θά λέγαμε «ταλμουδική» προσέγγιση τής πατερικής θεολογίας, συνιστά στήν πραγματικότητα «προδοσία» του πνεύματος των Πατέρων στό μέτρο που άγνοεί ή και προδίδει ένα ουσιώδες χαρακτηριστικό και συστατικό της σκέψης τους, τό συνεχή διάλογο δηλαδή μέ τον κόσμο, τή συνάντηση και πρόσληψη του ιστορικού, κοινωνικού, πολιτισμικού και επιστημονικού συμφραζόμενου τής εποχής τους, όπως τούτο χαρακτηριστικά εικονογραφείται από τό παράδειγμα τής ύποδοχής και χρήσης των, παντελώς ξένων προς τον αρχέγονο χριστιανισμό, ελληνικών φιλοσοφικών και όντολογικών κατηγοριών στή θεολογία των Έλλήνων Πατέρων τής Έκκλησίας και ιδιαίτερα των Καππαδοκών (φύσις, ουσία, όμοούσιον, υπόστασις, πρόσωπον, λόγος, διάνοια, νοϋς, νόησις, αίτια, δύναμις, συμβεβηκός, ενέργεια, καθόλου, κόσμος, κ. ά.).

IV.

Η συμμετοχή τής Ακαδημίας Θεολογικών Σπουδών σέ θεολογικές εταιρείες και οικουμενικούς όργανισμούς σκοπό και στόχο έχει: α) τήν ένημέρωση των φίλων θεολόγων και όσων συμμετέχουν στίς δράσεις της για

τά ὅσα λαμβάνουν χώρα στό εὐρύτερο διεθνές ἐπιστημονικό θεολογικό στερέωμα, ἀφοῦ ἔτσι ὀφείλει νά κάνει κάθε ἐπιστημονικός φορέας ἢ ὀργανισμός πού σέβεται τόν ἑαυτό του καί τό ρόλο του καί β) νά συμβάλλει, μέ τά ἐλάχιστα μέσα καί τό δυναμικό πού διαθέτει, στήν πρόοδο τοῦ διαλόγου καί στό ὄραμα τῆς τῶν «πάντων ἐνώσεως», πού ἄραγε δέν ἀποτελεῖ καί τό κατεξοχήν «αἷτημα» τῆς λειτουργικῆς καί εὐχαριστιακῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας μας; Ἡ δράση αὐτή ὄχι μόνο δέν ἀντιτάσσεται, ἀλλά εἶναι σύμφωνη καί συνεπής μέ τήν ἱστορική διαδρομή τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶναι γνωστός ὁ ρόλος καί οἱ πρωτοβουλίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στίς ἀρχές τοῦ προηγούμενου αἰῶνα, ὥστε οἱ χριστιανοί νά προσεγγίσουν ὁ ἕνας τόν ἄλλον, νά συζητήσουν σοβαρά τίς θεολογικές τους διαφορές ἀλλά καί τά κοινά σημεῖα συνάντησης. Τό ἴδιο εἶναι γνωστός καί ὁ πρωταγωνιστικός ρόλος τοῦ θεμελιωτῆ τῆς κίνησης γιά τήν «ἐπιστροφή στούς Πατέρες», τοῦ π. Γ. Φλωρόφσκυ, στήν ἴδρυση καί διαμόρφωση τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (ΠΣΕ), τό ὁποῖο οἱ ἀκραῖες ζηλωτικές ὑπερορθόδοξες ομάδες ἐπιχειροῦν νά περιγράψουν μέ τά μελανότερα χρώματα, χαρακτηρίζοντας τό «συγκρητιστικό» καί ἄντρο τῆς «παναίρεσης τοῦ Οἰκουμενισμοῦ». Ὁ ἴδιος ὁ π. Φλωρόφσκυ, ἐνάντια στό διαχρονικό κυρίαρχο πνεῦμα τῆς «ορθόδοξης» αὐτάρκειας καί ἐσωστρέφειας, καί παράλληλα μέ τό κήρυγμά του γιά τήν ἐπιστροφή στούς Πατέρες, δέν θά διστάσει νά κάνει λόγο γιά τήν Ἐκκλησία πού ἀναπνέει μέ δύο πνεύμονες, τόν ἀνατολικό καί τόν δυτικό, γιά τήν καθολικότητα τῆς Ἐκκλησίας πού προϋποθέτει ἀξεχώριστα τόσο τή Δυτική ὅσο καί τήν Ἀνατολική Ἐκκλησία, καί πού σύμφωνα μέ τήν ὀρολογία τοῦ ἴδιου του Φλωρόφσκυ θεωροῦνται ὡς «δύο σιαμαῖες ἀδελφές» πού εἶναι ἀδύνατο νά τίς ξεχωρίσουμε χωρίς νά τίς καταστρέψουμε (βλ. G. Florovsky, "The Legacy and the Task of Orthodox Theology", Anglican Theological Review, 31/1949, σ. 65-71). Σήμερα οἱ πῖο νηφάλιοι καί ἀντικειμενικοί παρατηρητές ἀναγνωρίζουν ὅτι ἡ Ὁρθοδοξία ὄχι μόνο δέν ἔχασε, ἀλλά κέρδισε ἀπό τόν οἰκουμενικό διάλογο. Ἐκτός ἀπό τό πλῆθος τῶν δυτικῶν προσηλύτων πού πύκνωσαν τίς τάξεις της (καί μερικοί ἀπό τούς ὁποίους ἀποτελοῦν σήμερα τούς πῖο ἐπιφανεῖς ἐκπροσώπους τῆς στό δυτικό κόσμο), ἀρκεῖ νά σκεφτοῦμε, μόνο, τί ἦταν ἡ ὀρθόδοξη θεολογία πρῖν τή συμμετοχή της στήν οἰκουμενική κίνηση καί τό διάλογο τῆς ὀρθόδοξης διασποράς μέ τή Δύση: μία ἐπαρχιακοῦ τύπου ἀπομίμηση τοῦ δυτικοῦ σχολαστικισμοῦ καί πιετισμοῦ, πού δανειζόταν κατά περίπτωση τήν ἐπιχειρηματολογία καί τά θεολογικά σχήματα εἴτε τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ εἴτε τοῦ Προτεσταντισμοῦ.

Διάλογος, πάντως, δέ σημαίνει διάβρωση τῆς ταυτότητας τῶν ἀνθρώπων πού συμμετέχουν οὔτε προδοσία τῆς οἰκείας πίστεως. Αὐτή εἶναι μία προσέγγιση πού προδίδει ἀνασφαλῆ ταυτότητα καί ἔλλειψη σιγουριᾶς γιά τήν πίστη. Διάλογος σημαίνει ἀνοιγμα καί συνάντηση, σημαίνει κατάρριψη τῶν στερεοτύπων, ὥστε ὁ ἄλλος ἀπό ἐχθρός καί ξένος, σύμφωνα μέ τήν παραβολή τοῦ Καλοῦ Σαμαρείτη, νά γίνει ἀδελφός. Στό διάλογο μέ τούς ἑτεροδόξους οἱ

ὀρθόδοξοι δὲν μετέχουν ἀνεξάρτητα ἢ ἐκτός τῶν Ἐκκλησιῶν τους. Ἀντιθέτως! Λαμβάνουν μέρος καὶ διαλέγονται μέ τήν εὐλογία τους καί στή βάση ὁμόφωνων Πανορθόδοξων ἀποφάσεων. Στούς διαλόγους αὐτούς, πού κατά καιρούς ἔχουν λάβει μέρος καί συντηρητικοί ὀρθόδοξοι θεολόγοι, ὅπως ὁ Π. Τρεμπέλας ἢ ὁ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης, μαρτυροῦν περί τῆς Ὀρθοδοξίας, τῆς θεολογίας, τῆς παράδοσης καί τοῦ βιώματός της. Ἡ δέ ἐπαφή μέ ἀνθρώπους πού προέρχονται ἀπό ἄλλες χριστιανικές παραδόσεις καί θρησκείες δημιουργεῖ ταυτόχρονα προϋποθέσεις γιά αὐτοκριτική καί αὐτογνωσία. Ὁ «ἄλλος» λειτουργεῖ ὡς ὁ καθρέφτης τῆς δικῆς μας πνευματικῆς ὠριμότητας καί τῆς προόδου μας στήν πνευματική ζωή, καί ὑπ' αὐτήν τήν ἔννοια ὁ διάλογος δὲν ἀποτελεῖ ἀπειλή ἀλλά εὐκαιρία καί πρόκληση. Εἶναι, λοιπόν, ἀπαραίτητο νά παραμείνουμε ἀνοιχτοί ἀπέναντι στό διάλογο «ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ» (Ἐφεσ. 4:15). Ὁλόκληρη ἡ ὀρθόδοξη λειτουργική καί λατρευτική ζωή κινεῖται πρὸς αὐτήν τήν κατεύθυνση, τό ἀνοιγμα δηλαδή πρὸς τήν οἰκουμένη. Λέμε καί ἐπαναλαμβάνουμε στήν Κυριακή προσευχή: «ἐλθέτω ἡ Βασιλεία σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καί ἐπὶ τῆς γῆς», ἀλλά μᾶλλον ἀγνοοῦμε τά ὅσα χαρακτηριστικά σχολιάζει ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος (Ἰπόμνημα εἰς τόν Ἅγιον Ματθαῖον τόν Εὐαγγελιστήν, Ὁμιλία 19,5, PG 57, στ. 280): «οὐδέ γάρ εἶπε, γενηθήτω τό θέλημά σου ἐν ἐμοί ἢ ἐν ἡμῖν, ἀλλά πανταχοῦ τῆς γῆς» ἢ τά ὅσα ἀναφέρονται στήν εὐχή τῆς ἀναφορᾶς τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου, ὅταν ὁ λειτουργός δεόμενος λέει: «Μνήσθητι, Κύριε, τῆς ἀγίας καί μόνης καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπό γῆς περάτων μέχρι τῶν περάτων αὐτῆς, πάντων τῶν λαῶν καί πάντων τῶν ποιμνίων σου» (Ι. Φουντούλη, Θεία Λειτουργία τοῦ Ἀποστόλου Μάρκου, Θεσσαλονίκη, 21977, σ. 45-46. Πρβλ. τοῦ ἰδίου, Θεία Λειτουργία τῶν «Ἀποστολικῶν Διαταγῶν», Θεσσαλονίκη, 1978, σ. 34: «ὑπέρ τῆς ἀγίας καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἀπό περάτων ἕως περάτων δεηθῶμεν»). Γιατί σέ τελευταία ἀνάλυση τό μυστήριο τῆς Ἐκκλησίας εἶναι συνυφασμένο μέ τό μυστήριο τῆς ἐν Χριστῷ ἐνότητος καί τήν ὑπέρβαση τῶν κάθε λογῆς χωρισμῶν καί διαιρέσεων: «Ἐκκλησία δέ καλεῖται φερωνύμως, διά τό πάντας ἐκκαλεῖσθαι καί ὁμοῦ συνάγειν» (Κυρίλλου Ἱεροσολύμων, Κατηχήσεις 18, 24, PG 33, 1044B), ἐνῶ καθὼς σημειώνει καί πάλι ὁ ἅγιος Ἰωάννης Χρυσόστομος: «τό γάρ τῆς Ἐκκλησίας ὄνομα οὐ χωρισμοῦ, ἀλλ' ἐνώσεως ἐστὶ καί συμφωνίας ὄνομα» (Ὁμιλία Α', PG 61, 13).

Ἴσως γι' αὐτό καί ὁ γνωστός γιά τήν ἀνθενωτική του δράση Γεννάδιος Σχολάριος, μαθητής τοῦ ἁγίου Μάρκου Εὐγενικοῦ καί μετὰ ταῦτα πρῶτος Πατριάρχης τοῦ ὑπόδουλου Γένους, στό φλέγον θέμα τῆς συμπροσευχῆς μέ τούς ἑτεροδόξους καί τῆς ἐν γένει ἐπικοινωνίας μαζί τους —πού τόσο σκανδαλίζει καί ἐνοχλεῖ τούς καθ' ἡμᾶς ὑπερορθόδοξους, σέ σημεῖο νά καθυβρίζουν καί νά διασύρουν ὀρθόδοξους Πατριάρχες καί ἐπισκόπους πού ἀγίασαν στήν ἀσκήση καί στήν σταυρική ἀγάπη, ὅπως ὁ πρόσφατα ἀποβιώσας μακαριστός Πατριάρχης Σερβίας Παῦλος— δὲν θά διστάσει στήν Ἐπιστολή του πρὸς τόν Μάξιμο Σοφιανό, ἡγούμενο τῆς Μονῆς Σινᾶ, νά

ὑποστηρίζει τὰ ἐξῆς ἄκρως σημαντικά (καί γιά πολλούς μὴ ἀναμενόμενα): «Ἐτι ἠρώτησαν οἱ μοναχοὶ εἰ ἐνι συγκεχωρημένον, ἵνα διδῶτε τοῖς Ἀρμενίοις ἢ Λατίνοις τὴν παναγίαν τοῖς προσκυνηταῖς. Ἡμεῖς δὲ λέγομεν ἵνα διδῶτε αὐτοῖς καὶ τὸ ἀντίδωρον, χριστιανοὶ γάρ εἰσι καὶ διὰ τοῦτο ἔρχονται ἐκ τοσοῦτων διαστημάτων εἰς προσκύνησιν τοῦ δεσποτικοῦ τάφου. Εἰ γοῦν καὶ ἐσχισμένοι εἰσὶν ἀφ' ἡμῶν διὰ τινα ζητήματα τῆς πίστεως καὶ εἰσὶν ἑτερόδοξοι, ἀλλὰ ὡς χριστιανοὶ μετὰ πίστεως καὶ εὐλαβείας ζητοῦσι τὸν ἁγιασμόν ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν διδόναι [...] Τὸ μέγα μυστήριον τῆς κοινωνίας μόνον μὴ δίδοτε αὐτοῖς, οὐ μόνον διὰ τὴν τοῦ μυστηρίου ὑπεροχὴν, ἀλλὰ διὰ τὸ μυστήριον τοῦτο παριστᾶν μὲν ὅλην τὴν θεῖαν οἰκονομίαν, προηγουμένης δὲ τῆς ὁμολογίας τοῦ συμβόλου τῆς ἀληθοῦς πίστεως τελειοῦσθαι, καὶ διὰ τοῦτο τοῖς εἰς τὴν θεῖαν οἰκονομίαν ἢ εἰς τὴν θεολογίαν ψευδοδοξοῦσι καὶ τῇ καθολικῇ ἀντιλέγουσιν ἐκκλησίᾳ οὐ δεῖ αὐτὸ δίδοσθαι. Εἰ δὲ τις ἀπ' αὐτῶν βουληθεὶς προσμεῖναι αὐτόθι ἢ νοσήσας ἀρνήσεται μὲν τὴν πάτριον δόξαν, ὁμολογήσει δὲ τὴν δόξαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἀξιούτε αὐτόν καὶ τῆς τοιαύτης κοινωνίας. Τοῦτο ἐστὶν ἡ συνήθεια τῆς καθολικῆς τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας. Διὸ καὶ οἱ ἁγιώτατοι πατριάρχαι, ὅτε ἐλειτούργουν ἑορτασίμως, ἐρχόμενους καὶ Ἀρμενίους καὶ Λατίνους καὶ ἰσταμένους μετὰ πάσης εὐλαβείας εἰς τὴν λειτουργίαν, οὐκ ἐδίωκον, ἀλλὰ καὶ ἀπερχομένους μετὰ τῶν ὀρθοδόξων καὶ προσκυνούντας καὶ ἀσπαζομένους τὴν πατριαρχικὴν χεῖρα καὶ εὐλόγουν καὶ ἐδίδουν αὐτοῖς τὸ ἀντίδωρον, ὡς γὰρ μαθηταῖς τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἐξέβαλον ἔξω τοὺς εἰς αὐτοὺς ἐρχομένους. Ἀρκετὸν οὖν ἐστὶν ὅτι ὑμεῖς οὐ ζητεῖτε οὐδὲ λαμβάνετε ἁγιασμόν παρ' αὐτῶν, διότι εἰσὶν ἑτερόδοξοι καὶ κεχωρισμένοι ἀλλὰ ἐάν ζητῶσιν αὐτοὶ τὸν ἁγιασμόν ἀφ' ὑμῶν, ὀφείλετε μὴ ἀποπέμπειν αὐτούς, ὡς προεῖπομεν» (βλ. L. Petit-X. Siderides-M. Jugie, *Oeuvres complètes de Georges-Gennade Scholarios*, t. IV, Paris, 1935, σ. 201-202). Τὴν ἴδια ἀκριβῶς τάξιν ἀποδέχεται ἀργότερα καὶ ὁ Δοσίθεος Ἱεροσολύμων, ὁ γνωστός γιὰ τοὺς μεγάλους ἀγῶνες τοῦ ὑπὲρ τῆς Ὄρθοδοξίας, σὲ ἐπιστολὴν τοῦ πρὸς τὸν Μιχαὴλ Βελιγραδίου (1706), μίαν τάξιν πού νιοθετοῦσε καὶ ἀκολουθοῦσε τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο καὶ οἱ Ἀρχιερεῖς του, ἐνῶ ἀκόμη καὶ ὁ ἅγιος Μάρκος Ἐφέσου ὁ Εὐγενικός, ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς Ὄρθοδοξίας κατὰ τὴν σύνοδο Φερράρας-Φλωρεντίας (1438-1439) παρευρίσκετο στὶς κοινὲς προσευχὰς τῶν διαλεγόμενων πλευρῶν (Ὄρθοδόξων καὶ Λατίνων). Ἐάν, λοιπόν, οἱ σπουδαῖοι αὐτοὶ ἅγιοι καὶ θεολόγοι τῆς Ὄρθοδοξίας χειρίζονταν μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο δύσκολα ζητήματα, ὅπως αὐτὰ τῆς συμπροσευχῆς καὶ τῆς ἐν γένει ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας μετὰ τοὺς ἑτεροδόξους (τοὺς ὁποίους πούθενά στό κείμενό του ὁ Γεννάδιος Σχολάριος δὲν χαρακτηρίζει ὡς «αἰρετικούς», ἀλλὰ ρητῶς τοὺς κατονομάζει ὡς «ἐσχισμένους» [ἀποσχισθέντες], «χριστιανούς», καὶ τοὺς ὁποίους δέχεται στήν ἐκκλησιαστικὴν κοινωνία καὶ τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν μετὰ ἀπλή ὁμολογία πίστεως, χωρὶς ἀναβαπτισμό, οὔτε κανὼν χρίσματος, λέγοντας μάλιστα ρητὰ ὅτι αὐτὴ εἶναι «ἡ συνήθεια τῆς καθολικῆς τῶν χριστιανῶν ἐκκλησίας [τῆς Ὄρθόδοξης]), μποροῦμε τότε εὐλόγα νὰ συμπεράνουμε ποιά θὰ ἦταν ἡ στάση τους σὲ θέματα

οϊκουμενικῷ ἢ θεολογικῷ διαλόγῳ!

Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά ἀρνηθεῖ τό διαλογικό καί φιλόφρων ἦθος της, ὑποκύπτοντας στίς ἀθεολόγητες κορῶνες καί τίς φωνασκοῦσες καί θορυβώδεις ζηλωτικές μειοψηφίες πού ἐναρμονιζόμενες ἄριστα καί ταχύτατα μέ τό πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας (τήν ὁποία κατά τά ἄλλα καταγγέλλουν καί ἐλεεινολογοῦν!) ἄφησαν τά πεζοδρομία καί προσπαθοῦν μέ κάθε μέσο νά κυριαρχήσουν στό διαδίκτυο, ἀπειλώντας καί τρομοκρατώντας τόσο τίς μεμονωμένες θεολογικές φωνές πού δέν ἐλέγχουν, ὅσο καί διακεκριμένους ἱεράρχες καί ἀνύστακτους ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ Ὁρθοδοξία ὀφείλει νά παραμείνει πιστή στό διαλογικό της ἦθος πού ἀπορρέει τόσο ἀπό τή θεολογική της αὐτοσυνειδησία ὅσο καί ἀπό τή φύση τῆς Τριαδικῆς Θεότητος, ἀφοῦ ὡς γνωστόν ἡ πίστη μας στόν Τριαδικό Θεό εἶναι ἡ πίστη ὅχι σέ μία μονάδα κλεισμένη στόν ἑαυτό της, ἀλλά σέ μία κοινωνία αἰώνιας ἀγάπης, ἐλευθερίας καί ἀλληλοπεριχώρησης. Σέ μία κοινωνία, δηλαδή, ἀγαπώμενων καί διαλεγόμενων θείων προσώπων, καθῶς το ἴδιο τό θεῖο εἶναι, ὁ Τριαδικός τρόπος ὑπάρξεως, κατανοεῖται ἀπό τήν πατερική θεολογία ἀλλά καί ἀπό τή σύγχρονη ὀρθόδοξη θεολογία, καί μάλιστα τήν ἐλληνοφώνη, ὡς «εἶναι ἐν κοινωνία», ὡς «εἶναι ἐν διαλόγῳ».

Προσπαθοῦμε μέ «παροξυσμόν ἀγάπης» (Ἐβρ. 10:24) νά κατανοήσουμε τίς βαθύτερες αἰτίες γιά τίς φωνασκίες, τίς κραυγές καί τίς ἀγωνίες ὄσων ἀδελφῶν μας «ἐν τῇ πίστει» βλέπουν παντοῦ καί πάντα προδότες καί προδοσίες τῆς Ὁρθοδοξίας. Τό πρόβλημα, ὅμως, αὐτό χρήζει ποιμαντικῆς μέριμνας ἐκ μέρους τῆς ποιμαίνουσας Ἐκκλησίας, καί δέν εἶναι δυνατόν οὔτε νά μετατραπῆ σέ ὑπ' ἀριθμόν ἓνα πρόβλημα τῆς Ἐκκλησίας μας οὔτε νά καθορίσει τήν ἐπίσημη θέση καί στάση της σέ παρόμοια ζητήματα. Αὐτό, ὅμως, πού θά πρέπει ὅπωςδήποτε νά ἀποκρουσθεῖ καί νά καταγγελθεῖ, εἶναι ἡ ἐκμετάλλευση, γιά ἴδιον ὄφελος, αὐτῶν τῶν φόβων ἀπό τούς παντοδαπούς ἐπιδέξιους σωτήρες καί ἀμύντορες τῆς «Ὁρθοδοξίας» πού ψαρεύουν στά θολά νερά τοῦ διαδικτύου. Αὐτούς πού ἀντί γιά τήν ἀκαδημαϊκή ἔδρα καί τή σοβαρή σπουδή ἢ τόν κανόνα τῆς νήψης, τῆς ἡσυχίας καί τῆς προσευχῆς, γινόμενοι πιό κοσμικοί καί ἀπό τούς κοσμικούς, παραδόθηκαν στήν τύρβη καί τίς μέριμνες τοῦ αἰῶνος τούτου, «ὑπερασπιζόμενοι, ὑποτίθεται, τήν Ὁρθοδοξία», ἢ πού ὑπέκυψαν στό δέλεαρ τῆς δημοσιογραφικῆς καί πολεμικῆς γραφῆς.

V.

Στήν παρούσα φάση τῆς ἱστορικῆς πορείας τῆς ἀνθρωπότητας δημιουργοῦνται νέας μορφῆς προβλήματα καί αἰτήματα καί ἀναμοχλεύονται παλαιά. Χρέος τῶν ὀρθοδόξων εἶναι, ἀντλώντας ἀπό τόν πλοῦτο τῆς παράδοσης καί τοῦ βιώματός τους, νά συμμετέχουν στήν οἰκουμενική προσπάθεια προτείνοντας «πράξεις καί δράσεις ζωῆς», πού θά προκύψουν μέσα ἀπό δημιουργικό ζωντανό θεολογικό στοχασμό. Ὁ καρπός τοῦ

πνεύματος είναι ἐξάλλου: «ἀγάπη, χαρά, ἀγαθοσύνη, πίστις, πραότης καὶ ἐγκράτεια» (Γάλ. 5:22). Αὐτοὶ οἱ καρποὶ εἶναι ἀντίθετοι σὲ ὅποιαδήποτε μονομέρεια καὶ φανατισμό: «Οὐ μαίνομαι, ἀλλ' ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι» (Πράξ. 25:24) λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἐνῶ ὁ σύγχρονος ἅγιος τῆς Ὁρθοδοξίας γέρον Πορφύριος Καυσοκαλυβίτης δὲν θά διαστάσει νά διακηρύξει: «Ὁ φανατισμὸς δὲν ἔχει σχέση με τὸ Χριστό. Νά εἶσαι χριστιανὸς ἀληθινός. Τότε κανένα δὲν θά παρεξηγεῖς, ἀλλὰ “ἡ ἀγάπη σου πάντα θά στέγει”. Καὶ στὸν ἀλλόθρησκο, χριστιανός. Δηλαδή νά τὸν τιμᾶεις ἄσχετα με τὴ θρησκεία του με ἕναν εὐγενικό τρόπο» (Γέροντος Πορφυρίου, Βίος καὶ Λόγοι, ἔκδ. Ι. Μονῆς Χρυσοπηγῆς, Χανιά, 2003, σ. 394). Ἡ θέση τῆς Ὁρθοδοξίας δὲν εἶναι στό περιθώριο τῆς ζωῆς καὶ τῆς Ἱστορίας, ἀλλὰ στό κέντρο τῶν ζυμώσεων, τῆς πρωτοπορίας, τῆς προόδου, τῆς ἀλλαγῆς καὶ τελικῶς τῆς μεταμόρφωσης τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ κόσμου ὁλόκληρου σὲ εἰκόνα τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Αὐτό τὸ κεφαλαιώδους σημασίας ἔργο σκοπεύει νά συνεχίσει νά διακονεῖ με τίς μικρές τῆς δυνάμεις καὶ με τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ἢ Ἀκαδημία Θεολογικῶν Σπουδῶν, χωρὶς νά πτοεῖται ἀπὸ τίς ἱεροεξεταστικοῦ τύπου ἐπιθέσεις καὶ συκοφαντίες ἢ ἀπὸ τίς φοβικὲς ἀντιδράσεις καὶ τὴν συντηρητικὴ ἀναδίπλωση πού προδίδει ἡμιμάθεια καὶ ἀνασφάλεια, καὶ πού ἂν τυχόν ἐπιτρέψουμε νά ἐπικρατήσουν στὸν δημόσιο χῶρο τῆς Ἐκκλησίας μας, θά ὀδηγήσουν με μαθηματικὴ ἀκρίβεια τόσο στὴν ἱστορικὴ περιθωριοποίηση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὸν ἀπαιτητικὸ 21ο αἰῶνα, ὅσο καὶ στὴν περαιτέρω πνευματικὴ καὶ πολιτισμικὴ συρρίκνωση τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΟΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΕΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τ.Θ. 1308 • 38 001 • ΒΟΛΟΣ • ☎: 24210-93553-93573 • 📠:
2421077115 www.acadimia.org • e-mail: info@acadimia.org